

Abdulkhakim Koçin'in Türkçe Olarak Yazdığı Mevlid-i Nebi ile Kürtçe Olarak Yazdığı Mewlûda Nebî'nin Şekil ve İçerik Açısından Karşılaştırmalı Analizi

Özet

Klâsik edebiyatın fikri altyapısını oluşturan temel konulardan biri dini unsurlar ve bu bağlamda ele alınabilecek olan Allah Resulü'nün hayatı ile hadisleridir. Allah Resulü'nün hayatı ve hadisleri edebiyata hem birçok konu hem de edebî tür ve tarz kazandırmıştır. Kuşkusuz *Mevlid* veya *Mevlidnâme* de bu edebî türlerden biridir. Çalışma Abdulkhakim Koçin tarafından Türkçe ve Kürtçe olarak kaleme alınmış mevlidleri; şekil ve içerik açısından mukayeseli olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Mevlid türü ve özelliklerine ait genel girizgâhı müellifin yaşamı ile eserlerine ait bilgiler takip etmektedir. Ancak esas olarak karşılaştırmalı edebiyat kuramının sunduğu imkanlar dahilinde her iki mevlidin şekil ve içerik bakımından benzerlik ve farklılıkları irdelenecektir. Temelde ise mevcut mevlid temalı literatürün, aynı kişi tarafından farklı dillerde kaleme alınmış eserlerinin karşılaştırılarak elde edilen bulgularla renklendirilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Eski Türk Edebiyatı, Klâsik Kürt Edebiyatı, Karşılaştırmalı Edebiyat, Mevlidnâme, Mevlid-i Nebi, Mewlûda Nebî, Abdulkhakim Koçin.

Ji Layê Şikl û Naverokê Dahûrîna Berawirdî ya Mewlûdên Abdulkhakim Koçin: Mevlid-i Nebi ya bi Tirkî û Mewlûda Nebî ya bi Kurdî

Kurte

Yek ji çavkaniyên hizrî yê edebiyata klasîk unsûrên dînî ne û di vê peywendiyê de jiyana Resûlê Xweda û hedîsên wî ne. Jiyana Resûlê Xweda û hedîsên wî gelek mijar, cure û teşe bexşî edebiyatê kirine. Bêguman *Mewlûd* û *Mewlûdname* jî yek ji van cureyên edebî ne. Ev xebat herdu mevlûdên Abdulkhakim Koçin ku yek bi Tirkî û yek bi Kurdî ye ji layê şikl û naverokê ve bi berawirdî dinirxîne. Di destpêkê de bi nêrînek giştî weke cureyeke edebî mevlûd û taybetiyên mevlûdan hatin nirxandin. Piştê derbarê jiyana û berhemên nivîskarî de agahî hatin dayîn. Di beşa eslî de li gorî rêbazên teorîyên edebiyata berawirdî herdu mevlûd ji layê şikl û naverokê ve wekhevî û cudahiyên wan hatin nirxandin. Di eslê xwe de armanca sereke ya vê xebatê li gorî encamên bidestxistî yê literatora temaya mevlûdan, berhemên bi zimanên ciyawaz û ji teref yek kesekî ve hatine nivîsandin werin berawirdkirin û encam bi peywendîdara re were parvekirin.

Peyvên Sereke: Edebiyat, Edebiyata Tirkî ya Kevn, Edebiyata Kurdî ya Klasîk, Edebiyata Berawirdî, Mewlûdname, Mevlid-i Nebi, Mewlûda Nebî, Abdulkhakim Koçin.

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Yıl/Year: 2024 • Cilt/Volume: 10 • Sayı/Issue:20

Nurettin ERTEKİN

nurettin.ertekin@hotmail.com

Dr., Hakkari Üniversitesi

Orcid: 0000-0003-2744-0447

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Geliş Tarihi / Received: 29.09.2024

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 25.11.2024

Makale Yayın Tarihi / Published: 29.12.2024

DOI: 10.56491/buydd.1557886

Atıf / Citation:

Ertekin, N. (2024). Abdulkhakim Koçin'in Türkçe

Mevlid-i Nebi ile Kürtçe Mewlûda Nebî'nin

Şekil ve İçerik Açısından Karşılaştırmalı Analizi.

Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü

Dergisi, 10(20), 15-29.

<https://doi.org/10.56491/buydd.1557886>

Comparative Analysis of Abdulahkim Koçin's Turkish Mevlid-i Nebi and Kurdish Mevlûda Nebî in Terms of Form and Content

Abstract

One of the main subjects that constitute the intellectual infrastructure of classical literature is religious elements and the life and hadiths of the Messenger of Allah, which can be considered in this context. The life and hadiths of the Messenger of Allah have brought both many subjects and literary genres and styles to literature. Undoubtedly, Mawlid or Mawlidnâme is one of these literary genres. The study aims to examine the mawlids written by Abdulahkim Koçin in Turkish and Kurdish comparatively in terms of form and content. The general introduction to the mawlid genre and its characteristics is followed by information on the life and works of the author. However, the similarities and differences of both mawlids in terms of form and content will be analysed within the possibilities offered by comparative literary theory. Basically, it is aimed to colour the existing literature on the mawlid theme with the findings obtained by comparing the works written by the same person in different languages.

Keywords: Literature, Old Turkish Literature, Classical Kurdish Literature, Comparative Literature, Mawlid-nâme, Mevlid-i Nebi, Mevlûda Nebî Abdulahkim Koçin.

Giriş

İslam medeniyetini oluşturan milletlerin edebiyatında işlenen konuların başında Allah Resulü Hz. Muhammed (S. A. V) sevgisi gelmektedir. Bu sevginin dinî, sosyal ve kültürel derecedeki tesirinin bir sonucu olarak çok sayıda edebî tür edebiyat literatürüne girmiştir. Bunlar naat, mevlid, sîre, siyer, mi'rac-nâme, şefâ'at-nâme, hilye, şemâyil, kırk hadis, yüz hadis, bin hadis ve tercümeleri, esmâ-i Nebî, mu'cizât-ı Nebî, ahlâkı-Nebî, gazavât-ı Nebî, hicretü'n-Nebî, vefâtü'n-Nebî şeklinde sıralanabilir. (Yeniterzi, 2002; Eroğlu, 2010). Bu edebî türler arasında şair ve nazımların Allah Resulüne karşı besledikleri muhabbetlerini dile getiren binlerce kısa veya uzun manzumeler içinde manzum mevlidlerin ayrı bir yeri vardır.

Arapça bir kelime olan mevlid; sözlük anlamı itibarıyla doğum yeri, tarihi veya zamanı anlamlarına gelmektedir, (Dihhudâ, 1377) Edebî bir terim olarak ise Allah Resulü 'nün doğumu başta olmak üzere hayatı, vefatı ve hilyesini övmeyi konu edinen eser olarak tanımlanabilir. (Pala, 2018). Mevlidlerin edebi yanı ile beraber pedagojik, sosyolojik, folklorik ve müzikal yanları da bulunmaktadır. İslam toplumunda Allah Resulü 'nün doğum günü başta olmak üzere aile fertlerinin doğum, ölüm, sünnet, okula başlama, askere gitme, hacca gitme veya gelme, düğün, adak zamanlarının yanı sıra kutsal gün ve gecelerde farklı ya da benzer makamla mevlid okunmaktadır. Dolayısıyla her sınıftan insanın üzüntü ve sevinçlerini barındırdığı folklorik özelliklerle (Pala, 2018) eşlik eden mevlidler diğer dinî edebî eserlere nazaran daha fazla yaygınlaşmış ve kabul görmüştür. Ayrıca doğu medrese eğitimi geleneğinde mevlidin bir müfredat kitabı olarak okutulduğu bilinmektedir (Eminoğlu, 2015). Bu da mevlidin eğitim hayatında da yer alması bakımından ayrıca önem taşımaktadır.

Birey ve toplum hafızasında bu derece yer edinmiş olan mevlid, şüphesiz farklı dillerde de yazılmış ve okunuyor. Diller arasındaki farklılıklar mevlidin muhtevasında bir değişiklik ya da zenginlik yaratmakta mıdır? Farklı dillerde yazılmış mevlidler arasında anlam, kurgu ve söyleniş bakımından farklılıklar var mıdır? Varsa bunun temel nedenleri neler olabilir? Sıralanan şekilde çoğaltılabilecek olan soruların tamamının bu çalışmada cevaplanması elbette zordur. Fakat bir örnek teşkil etmesi bakımından Abdulahkim Koçin tarafından Türkçe yazılan "Mevlid-i Nebi" ile Kürtçe "Mevlûda Nebî" isimli mevlidlerin şekil ve içerik açısından karşılaştırılması düşünülmüştür. Çalışma, çok fazla iddialı olmamakla birlikte aynı kişi tarafından iki ayrı dilde kaleme alınmış mevlid örneklerinin yukarıdaki sorular bağlamından ele alınmasını hedeflemektedir.

1. Abdulahkim Koçin'in Hayatı ve Eserleri

1. 1. Hayatı

Akademisyen, yazar ve şair Prof. Dr. Abdulahkim Koçin¹; 1965 yılında Bingöl'ün Sancak Beldesi'nin Yeşilova Mahallesi'nde dünyaya geldi. İlk, orta eğitiminin ardından 1983 yılında Bingöl İmam Hatip Lisesi'ni bitirdi. 1987 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Lisans eğitiminin ardından 1988-1999 yılları arasında TÜBİTAK'ta Araştırma Asistanı ve memur olarak görev yaptı. TÜBİTAK'ta çalışırken 1996-1997 yılları arasında geçici görev ile Devlet Bakanlığı Basın Müşavirliği ve Başbakanlık Müşavirliğinde bulundu. 1991 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında "Zaifi ve Bustan-ı Nasayih": İnceleme- Tenkitli Metin" isimli yüksek lisans tezini tamamladı. Akabinde 1998 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda "Divan Şiirinde Münacat" adlı tezini başarıyla savunarak doktora eğitimini tamamladı.

Doktora eğitiminin ardından 2000-2007 yılları arasında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak görev yaptı. 2007-2018 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı'nda Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcısı olarak görev yaptı. 2011 yılında Doçent unvanını almaya hak kazandı. 2018 yılında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesine Profesör olarak atandı. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nde eğitim-öğretim faaliyetlerinin yanı sıra üniversite yönetim kurulu üyeliği, dekan yardımcılığı, bölüm başkanlığı ve bilimsel yayınlar etik kurulu üyeliği gibi çeşitli idari görevlerde de bulundu. 2020'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Başkan Başmüşaviri olarak göreve başladı; ardından TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığına atandı ve bir yıl bu görevi yürüttü. 2021 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Müşaviri görevine getirildi. 2024 yılının ekim ayında Bingöl Üniversitesi Rektör Danışmanı olarak atandı.

Farsça, Arapça ve İngilizceye olan hakimiyetinin yanı sıra geniş bir bilgi birikimine sahip olan Abdulahkim Koçin, Üniversitelerde Türk Dili ve Edebiyatı, Osmanlı Türkçesi, Güzel Konuşma ve Yazma Eğitimi derslerini vermiştir. Ayrıca Türkiye Adalet Akademisi'nde idarî, adlî ve askerî yargı hâkim ile savcı adaylarına Hukuk ve Edebiyat derslerini ve yine Türkiye Büyük Millet Meclisi personeline de Osmanlı Türkçesi dersini vermiştir.

Alanı ile ilgili yurtdışı deneyimine sahip olan Koçin, 2003 yılında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi tarafından İngiltere'nin British Museum'da Türkçe el yazma eserler üzerinde araştırmalar yapmak üzere görevlendirilmiştir. 2022 yılında ise yine İngiltere'de iki ay süre ile değişik kütüphanelerde TBMM'nin yasama kararlarına ait belgeler üzerinde çalışmalar yürütmüştür.

Akademik ve idari görevlerde disiplinli ve özverili çalışmaları ile tanınan Abdulahkim Koçin, 2015 yılında TBMM'de yürütülen "İstiklal Mahkemeleri Belgelerinin Tasniflenmesi, İndekslenmesi, Osmanlıca yazılmış Karar Defterleri'nin yeni harflere çevrilmesi, basılması" ve ilgisinin hizmetine sunulması projesinde koordinatörü olarak görev almıştır. Koçin, 2018 yılında TBMM'de yönetici olarak görev yaptığı süre zarfında sorumlu bulunduğu birimde "Sunulan hizmetlerin etkinlik ve kalitesinin yükseltilmesinde" gösterdiği başarılarından dolayı iki defa iki ayrı TBMM Başkanından (Cemil Çiçek ve İsmail Kahraman) başarı belgesi almıştır.

1. 2. Eserleri

Birçok akademik, edebi ve kültürel eserlere imza atan Abdulahkim Koçin'in eserleri üç kategoride değerlendirilebilir.²

A- Akademik Çalışmalar

1) *Nihad Beg ve Divânçesi*

¹ Yazarın hayatı ve eserleri ile ilgili bilgilerin tamamı yazardan alınmıştır.

² Bu değerlendirmede Abdulahkim Koçin'in ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayımlanmış akademik makaleleri ile sempozyumlarda sunulmuş bildirilerine yer verilmemiş; sadece kitaplarına yer verilmiştir.

2) *Hukuk ve Edebiyat*

3) *Türk Edebiyatında Münacat*

4) *Menakıb-ı Evliya*

5) *Gülşen-i Müluk (Siyasetname)*

B- Edebi ve Kültürel Çalışmalar

1) *Saklı Kentin Sırları. Şiir.*

2) *Yıldızlar da Özler mi? Şiir.*

3) *Yüreğim Ellerinde. Şiir*

4) *Sessiz Çiğlık. Şiir*

5) *Yusuf ve Züleyha. Roman*

6) *Klasik Edebiyattan Seçme Beyitler.*

7) *Çağını Aşanlar.*

8) *Mevlid-i Nebi. Manzum-Türkçe.*

9) *Mevlûda Nebî. Manzum-Kürtçe.*

C- Proje Koordinatörlüğünü Yaptığı Çalışmalar

1) *İstiklal Mahkemeleri. Cilt:1.*

2) *İstanbul, İstiklal Mahkemesi. Cilt:2.*

3) *Elcezire İstiklal Mahkemesi. Cilt:3.*

4) *Eskişehir İstiklal Mahkemesi. Cilt:4.*

5) *İsparta İstiklal Mahkemesi. Cilt:5.*

6) *Şark İstiklal Mahkemesi. Cilt:1,2,3,4,5.*

7) *İkinci Dönem Ankara İstiklal Mahkemesi. Cilt:1,2,3.*

8) *Kabulünün 100. Yılında Milli Mutabakat Metnimiz İstiklal Marşı ve Mehmet Akif / Belgeler.*

9) *Kabulünün 100. Yılında 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu / Belgeler.*

10) *Hatay Devleti Belgeleri Projesi.*

11) *Yasama Üyeleri Tercüme-i Hal ve Seçim Mazbatalarının İnternette Erişime Açılması Projesi.*

12) *İstiklal Madalyaları Projesi.*

Yukarıdaki eserler bağlamında yazarın tarih, siyaset, hukuk, edebiyat, şiir, roman ve mevlid türünden eserler kaleme aldığı anlaşılmaktadır.

2. Mevlidlerin Analizi

Çalışmanın bu bölümünde her iki mevlid şekil ve içerik açısından analiz edilecek ve her iki mevlidin ortak ve farklı yönleri üzerine değerlendirilme yapılacaktır.

2.1. Mevlidlerin Şekil Açısından Analizi

Çalışmanın bu bölümünde mevlidler şekil açısından değerlendirilmeye tabi tutulacaktır. Mevlidlerin bölümleri, nazım şekilleri, vezin, redif, kafiye, dil ve üslup özellikleri değerlendirilecektir.

2. 1. 1. Mevlid-i Nebi'nin Şekil Açısından Analizi

1. Mevlid-i Nebi'de Bölüm ve Beyit Sayısı

Koçin, kısa bir takdim yazısından sonra mevlidine, Müslüman müelliflerin geleneğine sadık kalarak «*Bismillahirrahmanirrahim, Elhamdulillahi Rabbilâlemin, Es'salatü ve'sselamü ala seyyidilmürselin*» (Koçin, Yeni Bir Mevlid-i Nebi, s. 5) Arapça mensur kısa bir Besmele, Hamdele ve Salvele ile başlamıştır. ³ Mevlidlerde bölüm sonlarında okuyucuyu-dinleyiciyi salavat getirmeye teşvik eden fasıla beyitleri yer almaktadır. Bölüm sonlarında tekrarlanan bu beyitler bir mevlid yazma geleneği olarak mevlidnâmelerde yer almaktadır. Koçin, kendine has bir tarzla bölüm sonlarında salavat getirmeye teşvik eden ve fakat birbirinin tekrarı olmayan beyitlere yer vermiştir. Bu hususta;

Bir an olsun dilimizden düşmesin şu son kelam

Aşk ile söyleyip dursun: Es-salat u ve's-selam (Koçin, Yeni Bir Mevlid-i Nebi, s. 8)

Üçüncü bölüm bu beyitle son bulmaktadır:

Allah'a hamd ü senâlar et ki bulasın necat

Hazret-i Peygamberine ta yürekten es-salat (Koçin, Yeni Bir Mevlid-i Nebi, s. 10) şeklindeki beyitleri örnek olarak gösterilebilir.

Bütün bölümlerin sonunda salavat getirmeyi teşvik eden bu beyitlerden sonra ayrıca üç salavat yer almaktadır. Arapça olan bu salavatları fasıla mısraları olarak değerlendirilebilir. Buradaki üçüncü salavatın hece ölçüsü beyitlerin hece ölçüsü ile aynı olmadığını da belirtmek gerekir.

Es-salatu ve'sselamu aleyke ya Rasulallah

Es-salatu ve'sselamu aleyke ya Habiballah

Es-salatu ve'sselamu aleyke ya seyyide'l-evveline ve'l-ahirin (Koçin, Yeni Bir Mevlid-i Nebi, s. 6)

Mevlidin sonunda Arapça besmele hamdele ve salvele ile başlayan ve Kur'an-ı kerimden iktibas edilen üç dua ayeti ile son bulan mensur dua bulunmaktadır. Yazar mevlidinde geçen isimleri, kelime ile kavramları iki başlık altında sözlük şeklinde mevlidın sonuna eklemiştir. 14 bölüm ve 269 beyitten oluşan mevlidın bölüm isimleri ve beyit sayıları Tablo 1'deki şekilde tasnif edilmiştir.

Tablo 1: Mevlid-i Nebi'nin Bölüm Adları ve Beyit Sayıları

Sıra	Bölüm Adı	Beyit Sayısı
1	Tevhid	10
2	Münacat	18
3	Hz. Peygamber'in Nurunun Yarattığı	22
4	Hz. Peygamber'in Dünyayı Teşrif	22
5	Hz. Peygamber'in Doğumundan Sonraki Hâller	47
6	Hz. Peygamber'in Fiziki Vasıfları	15
7	Hz. Peygamber'in Ahlakı	16
8	Peygamberliğin Verilişi ve Peygamberlik Dönemi	19
9	Dua	20
10	Hz. Peygamber'in Mucizeleri	12
11	Hz. Peygamber'in Miracı	15
12	Hz. Peygamber'in Vefatı	22
13	Hz. Peygamber'den Şefaât Ümidi	18
14	Nefse Nasihat ve Dua	13
Toplam Beyit sayısı		269

3 Besmele, Hamdele ve Salvele konusunda ayrıntılı bilgi için bk: (Değirmençay, 2023).

Tablo 1'de de görüldüğü üzere Mevlid-i Nebî'de Haz. Peygamber'in doğumundan sonraki haller, nurunun yaratılışı, dünyayı teşrihi ve vefatı hususlarına ait beyit sayılarının diğerlerine göre fazla oldukları anlaşılmaktadır. Bu kategorideki beyitler mevliddeki toplam beyitlerinin neredeyse yarısına yakındır. Diğer taraftan tevhid ve Hz. Peygamber'in mucizeleri ile nefse nasihat ve dua başlıklı bölümlerinde beyitlerin sayısı ise oldukça azdır.

2. Mevlid-i Nebî'nin Nazım Şekli

Hayata ve insana dair hemen hemen her konu klâsik edebiyatın ilgi alanına girmiştir. Didaktik konular da bunlardan birisidir. Klâsik edebiyatta didaktik konular genelde mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Mesnevide her iki mısranın kendi arasında kafiyeli olması yazarın kafiye bulmada sıkıntı çekmesine mâni olmaktadır. Bu da uzun manzum eserlerin yazılmasına olanak sağlamaktadır. Didaktik eserler kapsamında bazı istisnalar dışında genelde mesnevi nazım biçimiyle yazılmış türlerden biri de mevlidlerdir. İncelediğimiz eserlerden biri olan Mevlid-i Nebî de bu geleneğin bir devamı olarak mesnevi nazım biçim ile kaleme alınmıştır. Ancak bir istisnası bulunmaktadır. Zira Allah Resulünden şefaahat talep edilen 13'üncü bölüm kaside nazım şekliyle yazılmıştır.

3. Mevlid-i Nebî'de Vezin

Klâsik edebiyatın vezni aruzdur. Eski Türk edebiyatında yazılan mevlidler genelde Süleyman Çelebi'nin yazdığı Vesiletü'n-Necat'ın da etkisiyle Remel-i müseddes-i mahzûf, "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" vezni ile yazılmışlardır. Didaktik mesneviler olması ve edebi sanat kaygısı gütmemeleri gibi nedenler mevlidlerde im-âle ve zihaf gibi aruz kusurunun sık görülmesine sebep olmuştur (Eroğlu, 2010). Tanzimat ve Cumhuriyet döneminde yazılan mevlidlerde aruzun yanında hece ölçüsünün de kullanıldığı görülmektedir (Kemikli, 2016; İlhan, 2023). Koçin'in de incelenen Türkçe mevlidinde 15'li hece ölçüsü kullandığı anlaşılmaktadır.

4. Mevlid-i Nebî'de Redif ve kafiye

Özellikle Klâsik Fars Edebiyatı'nda şiirin ahenk ve musîki yönü dört kategoride incelenmektedir. Bu kategorilerden biri, Yan Musiki (Musiki-yi Kenarî) yi oluşturan temel unsurlar olan redif ve kafiye (Kedkenî, 1389; Fesâyî, 1380). Mevlid-i Nebî'de çoğunlukla kafiye kullanılmıştır. Ancak bazı beyitlerinde şiirin musîki yönünü artırmak için redif kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'den Şefaahat Ümidi başlığını taşıyan 13'üncü bölüm müreddef (redifli) bir kaside örneğidir. Kasidenin redifini oluşturan "ey Nebî" de bulunan ve edebi sanatlardan biri olan "nida" harfi şiirin musîkisini artıran ayrı bir unsur olmuştur.

5. Mevlid-i Nebî'de Dil ve üslup

Klâsik edebiyatı diğerlerinden ayıran en önemli özelliklerinden biri kendine özgü bir dil ve anlatım örüntüsüne sahip olmasıdır. Kaynak olarak İslami terminolojiyi referans alan Arap ve Fars edebiyatının etkisiyle Klâsik Türk Edebiyatı'nda doğal olarak Arapça ve Farsça kelimelere sık sık başvurulmuştur. Koçin'in uzmanlık alanlarından biri de klâsik edebiyattır. Osmanlıca'nın yanı sıra Farsça ve Arapça da bilmesi bu durumun en temel etkenlerinden biridir. Bu konudaki maharetinin en öznel örneklerinden biri mevlididir. Mevlid'de yer yer "terk-i vatan, gül-i ra'na, bad-ı saba, dürr-i yekta, Şeb-i Miraç, hayrû'l-ümmet ve Habib-i edib gibi kısa tamlamalar ile hâl-i pür melal, âlim-i ilm-i yakîn, sadık-ı va'dül-emîn ve Malik-i mülk-i azim" gibi uzun tamlamalar kullanılmıştır. Bunun yanı sıra Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinden "ikra' bismi Rabbike,⁴ ircii,⁵ küllü nefsin zaikatü'l-mevti,⁶ sirate'l-müstakim,⁷ ahsenü't-takvim⁸" gibi iktibasları da yaptığı görülmektedir. Her iki örnek kendisinin yukarıda belirtilen dil ve anlatım becerisinin göstergelerindedir.

Bir Klâsik Türk Edebiyat türü olan Mevlid-i Nebî'nin yazımından Koçin'in oldukça sade ve anlaşılır bir Türkçe kullandığı anlaşılmaktadır. Yazım tarzında her mısraya bir fiil koyup anlamını tamamlayarak, mısranın bir cümle halinde inşa edilmesini sağlamıştır. Ayrıca metindeki uzun, kısa, kapalı ve açık heceler uyumu bey-

4 Rabbinin adıyla oku. (Kur'an-ı Kerim 96:1)

5 Dön (Kur'an-ı Kerim 89:28)

6 Her canlı ölümü tadacak (Kur'an-ı Kerim 29:57)

7 Dosdoğru yol (Kur'an-ı Kerim 1:6)

8 En güzel biçim (Kur'an-ı Kerim 95:4)

itlerin akıcı bir şekilde yer almasını sağlamıştır. Bu aynı zamanda şiirin musîki ve ahengini artırmıştır. Öyle ki okuyucunun bir ritim tutturarak, kimi olumsuzluklara takılmadan şiiri okuyabilmesi mümkün olabilmektedir. Mevlidin son bölümünde şairin;

Acayip sevdaya düşmüş Abdulkahim derbeder

Bu hâl-i pür melaliyle el açıp dua eder (Koçin, Yeni Bir Mevlid-i Nebî, s. 33) şeklinde adını mahlas olarak kullandığı görülmektedir.

2. 1. 2. Mevlûda Nebî'nin Şekil Açısından Analizi

1. Mevlûda Nebî'nin Bölüm ve Beyit Sayısı

Abdulkahim Koçin'in ilk Kürtçe eseri olan Mevlûda Nebî, mensur bir girişle başlamaktadır. Girişten sonra akademisyen, yazar ve şair Mehmet Zahir Ertekin tarafından mevlid üzerine yazılan mensur bir takrize yer verilmiştir. Mevlidin başında Arapça Besmele, Hamdele ve Salvele yer almaktadır. Mevlûda Nebî'de 14 bölüm yer almaktadır. Bütün bölümlere konu ile alakalı bölüm ismi verilmiştir. Mevlid 274 beyitten oluşmaktadır. Bölüm isimleri ve beyit sayıları aşağıdaki gibidir.

Tablo 2: Mevlûda Nebî'nin Bölüm Adları ve Beyit Sayıları

Sıra	Bölüm Adı	Beyit Sayısı
1	Tewhîd	12
2	Munacat	11
3	Çêbûna Nûra Hz. Pêxember	19
4	Teşrîfa Hz. Pêxember (s. X. 1) Li Ser Rûyê dunyayê	37
5	Halê Piştî Hz. Pêxember (s. X. 1)	49
6	Wesfê Hz. Pêxember (s. X. 1)	14
7	Xulqê Hz. Pêxember (s. X. 1)	10
8	Weqta Pêxemberiya Hz. Muhammed (s. X. 1)	23
9	Mu'cîzeyê Hz. Pêxember (s. X. L)	18
10	Mi'raca Hz. Pêxember (s. X. 1)	18
11	Wefata Hz. Pêxember (s. X. L)	17
12	Umîdkirina Şefaetê Ji Hz. Pêxember (s. X. 1)	15
13	Nesihetkirina Bo Nefsî	15
14	Dûa	16
Toplam Beyit sayısı		274

Tablo 2'de görüldüğü gibi Kürtçe mevlidde Hz. Peygamber ile ilgili beyitler büyük bir yer kaplamaktadır. Tevhit ve münacat ise beyit sayısının az olduğu bölümlerdir. Kürtçe mevliddeki beyit sayısının Türkçe mevliddeki beyit sayısına göre yaklaşık 20 beyit daha az olduğu görülmektedir. Fakat Tablo 1 ve 2'deki verilerin karşılaştırılmasıyla Kürtçe ve Türkçe mevlidlerdeki beyitlerin sayıca yoğun veya az oldukları bölümlerin benzer olduğu söylenebilir.

Kürtçe mevlidin bölümleri sonunda tekrarlanan iki fasıla beyitleri yer almaktadır.

Gelî xwangan û biran bikin nîda

Hemd û sena bibêjin jî bo Xuda

Dû ra bêjin bi eşq û şewq esselat

Ser Mûhemmed ew e fexrê kâinat

“Ey kız ve erkek kardeşler nida ile Allah'a hamd ve sena ediniz. Sonra fahrî kâinat olan Hazreti Muhammed'e aşk ve şevk ile salavat getiriniz. » (Koçin, Mevlûda Nebî, s. 4) Fasıla beyitlerinden sonra Arapça üç salavat ile bölümler son bulmaktadır. Mevlidin sonunda mensur bir mevlid duası yer almaktadır.

2. Mevlûda Nebî'nin Nazım şekli

Mewlûda Nebî manzum bir eser olarak mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmıştır.

3. Mevlûda Nebî'nin Vezni

Bölümlerin sonunda yer alan Arapça salavatlar dışında Mevlûda Nebî de beyitler 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

4. Mevlûda Nebî'de Redif ve Kafiye

Yer yer bazı beyitlerin sonunda rediflere yer verilmiştir. Ancak tamamı redifli yazılan bir bölüm mevlidde yer almamaktadır. Rediften çok kafiye kullanılmıştır. Bazı beyitlerde yarım kafiye kullanımı şiirde ahenk ve musikinin zayıf olmasına neden olmuştur.

*Me top bike bin sîya Livau'-l hemd
Eql û qelbê me sitar ke bike bend*

“Bizi Hamd sancağının altında topla, akıl ve kalbimizi birbirine bağlayarak koru.” (Koçin, Mevlûda Nebî, s. 24)

5. Mevlûda Nebî'de Dil ve üslup

Manzum ve didaktik bir eser olması nedeniyle mevlidde klasik şiirde görülen mecaz, metafor, imge, sembol, motiflerle bezenmiş, dolaylı anlatımın ağır bastığı ağır edebi dil kullanılmamıştır. Ancak yer yer şair kendi yoğun duygusunu da esere katarak sade ama anlaşılır şiirsel bir edebi dil kullanmıştır. Aşağıdaki beyitte kullanılan benzetmelerin ve bülbül ile gül arasındaki aşk ilişkisinin beyitte musiki ile birleşmesi güzel bir örnektir.

*Kaşları yaya benzerdi, saçı sümbül, yüzü gül
Gül dalında bu hasretle can verir şeyda bülbül* (Koçin, Mevlûda Nebî, s. 17)

Olabildiğince sade bir dil kullanmaya çalışan şair yer yer bir zorunluluk olarak İslam âleminde ve klâsik edebiyatta ortak kullanıma sahip Arapça *Rehmeten lil-'alemîn, şefi 'ul muznîbin* gibi terkiplere yer vermiştir. Farsça kökenli olup Osmanlıca, Türkçe, Farsça ve Kürtçe ortak kullanıma *sahip şah, sergerdan, server* gibi bazı kelimeler çok az da olsa kullanılmıştır. Şairin çok iyi Farsça bilmesine rağmen Farsça edat, tamlama ve eklerden faydalanmaması sade bir dil kullanma arzusundan kaynaklanmaktadır. Mevlidde epey (epey), gemi, hece, kılıç, orxan (yorgan) gibi Türkçe bazı kelimelere de rastlanılmaktadır.

Koçin'in mevlidinde Kürt edebiyatının ilk mevlidi kabul edilen Mela Huseyin-i Bateyî'nin (Ertekin 2014) yazdığı mevlidin bazı beyit ve mazmunlarını iktibas ettiği görülmektedir. Öyle ki;

Bateyî:

*Ew Xwedayê bênezîr û zulcelal
Bêmisal û bêheval û bêzewal* (Bateyî, 2015, s. 18)

Koçin:

*Ey Xudayê bê nezîr û Zulcelal
Bê misal û bê heval û bê zewal* (Koçin, Mevlûda Nebî, s. 35)

Bateyî:

*Raziqê bêdest û pa û mar û mûr
'Alîmê sirra negotî der sudur* (Bateyî, 2015, s. 18)

Koçin:

*Raziqê bê dest û pa û mişk û mar
Bêkesan ra ew dibe pişt û sitar* (Koçin, Mevlûda Nebî, s. 3)

Bateyî:

Cumle zerratê cîhan da ev seda
Kirne gazî pêkve gotin merheba (Bateyî, 2015, s. 68)

Koçin:

Cumle zerratê cîhan kirin nîda
Gotin 'umr û canê me te ra feda (Koçin, Mevlûda Nebî,, s. 10)

şeklindeki beyitlerin her ikisinde benzer oldukları söylenebilir.

2. 1. 3. Karşılaştırma

2. 1. 3. 1. Ortak Yönler

- 1) Koçin'in Türkçe ve Kürtçe mevlidlerindeki bölüm sayısının 14 olduğu görülmektedir. Bu durum yazarın düşündüklerini her iki dilde de metin, anlam ve biçim yönünde aynı başlıklar altında ifade ettiğini göstermektedir.
- 2) Her iki mevlidin bölüm adlarının benzerlik göstermesi nazımın her iki mevlidde aynı konuları işlediği anlamına gelmektedir.
- 3) Her iki mevlidin nazım biçiminin mesnevi olması Koçin'in klâsik edebiyat geleneğine uygun şekilde eserlerini kaleme aldığına nişanesidir.
- 4) Her iki mevlidin hece ölçüsü ile yazılmış olmaları Koçin'i Tanzimat dönemi sonrası mevlid yazarları kategorisine koymaktadır.
- 5) Her iki mevlid besmele, hamdele ve salvele ile başlamaları İslami eserlerin yazımında bir gelenektir. Bu geleneğin günümüzde devamını görmek açısından önem taşımaktadır.
- 6) Her iki mevlidin bölüm sonlarında Arapça benzer üçer salavat bulunmaktadır.

2. 1. 3. 2. Farklı Yönler

- 1) Mevlid-i Nebî'nin dua başlığını taşıyan dokuzuncu bölüm Mevlûda Nebî'de 14'üncü bölümde yer almaktadır.
- 2) Her iki mevlidin bölümlerinde bulunan beyit sayıları birbirinden farklıdır.
- 3) Her iki mevlidin toplam beyit sayısı birbirinden farklıdır. Mevlid-i Nebî'nin beyit sayısı 269, Mevlûda Nebî'nin beyit sayısı 274'tür.
- 4) Mevlid-i Nebî 15'li hece ölçüsü ile Mevlûda Nebî ise 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.
- 5) Mevlid-i Nebî'de salavat getirmeye teşvik eden ve vasıta beyitleri olarak bilinen beyitler her bölüm sonunda bir beyit olup, bölüm sonunda tekrarlanmamaktadır. Mevlûda Nebî'de ise her bölüm sonunda ikişer vasıta beyti bulunmakta ve bu beyitler her bölüm sonunda tekrarlanmaktadır.
- 6) Mevlid-i Nebî'de 13. bölüm müreddef kaside şeklinde yazılmıştır. Mevlûda Nebî'de ise bütün bölümler mesnevi nazım şekliyle yazılmışlardır.
- 7) Mevlid-i Nebî'de daha fazla Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalara rastlanılmaktadır. Mevlûda Nebî'de ise Arapça dini kavramlara rastlanılsa da Arapça ve Farsça tamlamalar çok az kullanılmıştır.
- 8) Mevlûda Nebî için ilk Kürtçe mevlidin etkisinden söz edilebilir. Ancak Mevlid-i Nebî için Süleyman Çelîbi'nin mevlidinin etkisinden söz edilemez.

2. 2. Mevlidlerin İçerik Açısından Analizi

Çalışmanın bu bölümünde her iki mevlid içerik açısından ele alınacaktır. Mevlidlerde yer alan bölümler tek tek değerlendirilmeye alınacak ve bölüm sonunda karşılaştırma yapılacaktır.

2. 2. 1. Mevlid-i Nebi'nin İçerik Açısından Analizi

Eski Türk edebiyatında yazılan mevlidlerin Süleyman Çelebi tarafından kaleme alınan Vesîletü'n-necât isimli mevlidin etkisinde kaldığı araştırmacıların ortak bir görüşü olarak karşımıza çıkmaktadır. Vesîletü'n-Necât'ın muhtevası 14 bölümde toplanmıştır.⁹ Süleyman Çelebi'den sonra kaleme alınan bazı mevlidlerde farklı bölümler yer alsada Eski Türk edebiyatında genel olarak ortak işlenen konu başlıkları 12 olarak tespit edilmiştir. Bunlar; 1) Tevhîd, münâcat 2) Âlemlerin yaratılması 3) Hazret-i Peygamber'in nurunun yaratılması 4) Hazret-i Peygamber'in nurunun nesilden nesile intikali 5) Hazret-i Peygamber'in doğumu sırasında meydana gelen fevkalade olaylar 6) Hazret-i Peygamber'in mucizeleri 7) Hazret-i Peygamber'in miracı, 8) Hazret-i Peygamber'in hicreti 9) Hazret-i Peygamber'in nasihatleri, 10) Duâ, 11) Hazret-i Peygamber'in vefatı 12) Hâtîme olarak tespit edilmiştir. (Akkuş, 2016) Mevlid-i Nebi 14 bölümden oluşmuştur. Bölümlerde işlenen konular şunlardır.

1. Tevhid

Eserin başlangıcı olan bu bölümde Cenab-ı Allah'ın bazı sıfatları sayılıp, Allah'ın büyüklüğü ve kudreti dile getirilerek Allah'a hamd edilmektedir.

2. Münacat

Nazım bu bölümde çoğul ifadeler kullanarak kendisi ile beraber bütün bir İslam ümmeti için dua etmekte, İlahi bir aşk ile ümmetin yeniden dirilmesini Allah'tan istemektedir.

3. Hz. Peygamber'in Nurunun Yaratılışı

Allah'ın ilk olarak Allah Resulü'nün nurunu kendi nurundan yarattığını, arş, kürsi, kalem, levh, cennet, ce-hennem, diğer âlemler, melekler ve Hazreti Âdem'in Allah Resulü'nün nurundan yaratıldığını, o nurun Hazreti Âdem'in alınına yerleştirildiğini, bu nurun peygamberden peygambere intikal ettiğini, bütün meleklerin o nura secde ettiğini, Şeytanın kıskançlıktan secde etmediğini, o nur sayesinde insanlığın insanlık vasfını kazandığını, bu nedenle insanların Allah Resulü'nün yolunu takip etmeleri gerektiği akıcı bir dil ile ifade ediliyor.

4. Hz. Peygamber'in Dünyayı Teşrifi

Allah Resulü'nün annesinin Amine, babasının Abdullah, dedesinin Abdülmuttalib olduğunu, Hazreti Asiye ile Hazreti Meryem'in Amine'ye ebelik yaptığını, Amine'ye dünyaya getireceği kişinin şanı yüce bir peygamber olacağı müjdesini verdiklerini belirttikten sonra Allah Resulü'nün büyüklüğünü dile getiren beyitler başlamaktadır. Bu beyitlerde nazım, Allah Resulünü görüp âşık olmamanın büyük bir günah olduğu, Allah tarafından Kur'an'da medh edildiği, Hazreti İbrahim'in onun aşkından tekellüfsüz ateşe atıldığı, Hazreti Yusuf'un onun sırrına vakıf olduğu için kuyuya girdiği, Hazreti Yakub'un onun hürmetine Yusuf'a kavuştuğu, Hazreti Musa'nın Tur-i Sina'da onun nurunu gördüğü, Hazreti İsa'nın onun hasretiyle göğe yükseldiği beyan edilmiştir. Bu bölümün sonunda Allah Resulü'nün dünyaya teşrifleri ile orada bulunanların ayağa kalktıkları ve onu merhabalarla selamladıkları söylenildikten sonra beş beyitle merhaba faslı yer almaktadır.

5. Hz. Peygamber'in Doğumundan Sonraki Hâller

Bu bölümde Allah Resulü'nün doğumundan kırk yaşında kendilerine Risalet görevi verilmesine kadar olan hayatı ele alınmıştır. On iki nisanda doğduğu, doğduğunda sünnetli olduğu, göbeğinin kesilmiş olduğu, gözlerinin sürmeli olduğu, dedesinin ona *Muhammed* ismini verdiği, ilk altı ay annesi tarafından emzirildiği, altı aydan sonra sütanneye verildiği, dört yaşında annesine geri verildiği, altı yaşında iken annesini kaybederek öksüz kaldığı, önce dedesinin, dedesinin vefatından sonra amcası Ebu Talip'in ona baktığı, 12 yaşında amcası ile Şam'a giderken Rahip Bahira'nın kendisinin peygamber olacağını bildiği ve bu yüzden amcasına onu Şam'a götürmemesini tavsiye ettiği, Hazreti Hatice ile ortak ticaret yaptığı, çocuklu, dul ve kırk yaşında olan Hazreti Hatice ile evlendiği ve kırk yaşına geldiğinde kendilerine peygamberlik görevi verildiği beyan edilmiştir.

6. Hz. Peygamber'in Fiziki Vasıfları

Allah Resulü'nün kaş, saçı, yüzü, alını ve boyu gibi fiziki özellikleri 15 beyit ile teşbih sanatı kullanılarak tarif edilmeye çalışılmıştır.

⁹ Vesîletü'n-necât'ın muhtevası ve bölüm başlıkları için bk: (Pekolcay, 2012)

7. Hz. Peygamber'in Ahlakı

Allah Resulü'nün güvenilir, merhametli, hamiyetperver, Kur'an ahlakı ile ahlaklandığı için en güzel ahlaka sahip olduğu ifade edilmiştir. Daha sonra Allah Resulü'nün ümmi olmasına rağmen bütün ilimlere vakıf olduğu, sözüne sadık olduğu, akıllı, basiretli, cesur, affedici, nezakette rol model, cömert, herkesi dinleyen ve erdem sahibi bir karaktere sahip olduğu ifade edilmiştir.

8. Peygamberliğin Verilişi ve Peygamberlik Dönemi

Bu bölümde Allah Resulüne peygamberlik verilmesinden Mekke'nin fethine kadar olan olaylar kısaca anlatılmıştır. Allah Resulü'nün 40 yaşındayken Hira mağarasında Cebrail'in kendisine ilk vahyi getirdiği, ilk iman eden sahabelerin hicrete zorlanmaları anlatıldıktan sonra Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına atıf yapılır ve Mekke'nin fethinden bahsedilerek bu bölümü sonlandırır.

9. Dua

Nazım bu bölümde bütün Ümmet-i Muhammed için Allah'a yalvarmaktadır.

10. Hz. Peygamber'in Mucizeleri

Bölümün başında Allah Resulü'nün dünyaya teşrifleri esnasında meydana gelen Kısra sarayının yıkılışı, Kâbe'de bulunan putların devrilmesi Sava Gölü'nün kuruması gibi mucizeler dile getirilmiştir. Daha sonra Allah Resulü'nün başının üzerinde sürekli bir bulut bulunması, parmağından suların akması, ayın ikiye ayrılması mucizeleri hatırlatıldıktan sonra en büyük mucizenin Kur'an-ı Kerim olduğu ifade edilmektedir.

11. Hz. Peygamber'in Miracı

Nazım 15 beyitle Allah Resulü'nün miraç hadisesini ayrıntılara girmeden anlatmaya çalışmıştır. Allah Resulü'nün kalbinin çıkartılıp temizlendiği, Mescid-i Aksa'ya gittiği, oradan da yedi kat semaya çıktığı, bütün âlemi müşahade ettiği, Allah ile buluştuğu ve ümmetine namaz ve şefaate müjdelere aldığını belirtilmiştir.

12. Hz. Peygamber'in Vefatı

Bu bölümün başında Allah Resulü'nün hastalığının Sefer ayında başladığını ve Rebiu'l-evvel ayının on ikinci günü Allah Resulü'nün Refik-i âlâya yükseltildiğini bölümün başında ifade etmiştir. Daha sonra Allah Resulü'nün vefatı üzerine ileri gelen sahabelerin halet-i ruhiyeleri ile Hazreti Ebubekir'in metaneti anlatılmıştır.

13. Hz. Peygamber'den Şefaate Ümidi

Allah Resulü'nün manevi vasıfları dile getirilip bütün bir âlemin her iki dünyada da ona muhtaç olduğu ifade edilerek şefaate talebinde bulunuluyor. Nazımın sadece kendisine değil bütün insanlara şefaate talep ettiğini özellikle belirtmek gerekiyor:

*Şefaate bekler şanımdan bütün bu halk-ı cihan
Şefaate et sevindir halk-ı cihanı ey Resul*

İki beyit sonra:

*Dünyada nur ahirette şefaateçi ol bize
Ey iki âlemin şâhi ve sultanı ey Resul* (Koçin, Yeni Bir Mevlid-i Nebi, s. 32)

14. Nefse Nasihat ve Dua

Nazım kendi nefesine gururlanmaması, kendini bir şey bilip kibirlenmemesi gerektiğini telkin ile bölüme başlamaktadır. Nazım daha sonra hâl-i pür melalini dile getirerek Allah'tan bağışlanma dilemektedir.

2. 2. 2. Mevlûda Nebî'nin İçerik Açısından Analizi

Kürtçe mevlidlerde beyit ve bölüm sayıları değişiklik gösterse de genelde Mela Huseyin-i Bateyî'nin mevlidinin etkisinde kalınmıştır. En az bölüme sahip mevlid; dört bölümden oluşan Mela Mehmed Elî Hünîj'in *Mevlidî Peyxemberî* (Varol, 2012), en fazla bölüme sahip olan mevlid ise Mela Zahid Zeherî'nin 49 bölüm ve 1482 beyitten oluşan *Mevlûda Me Ya Nû* adlı mevlididir (Ertekin, 2020). Kürtçe mevlidler üzerine yapılan en

kapsamlı çalışmada ilk Kürtçe mevlid kabul edilen Mela Huseyin-i Bateyî'nin mevlidinde 19 bölüm olduğu belirtilmiştir. (Arslan, 2021)¹⁰

Bazı eserleri istisna ederseK Kürtçe mevlidlerde Süleyman Çelebi'nin mevlidinde ve Türkçe mevlidlerde işlenen Allah Resulü'nün fiziki vasıfları, ahlakı, mucizeleri, miracı ve vefatı konuları yer almamaktadır. ¹¹ Dolayısı ile Abdulkakim Koçin'in Mevlûda Nebî adlı eserinde konu ve bölüm sayısı bakımından Türkçe yazılan mevlidlerin etkisinde kalınmıştır. Mevlûda Nebî aşğıdaki bölüm ve konulardan oluşmaktadır.

1. Tewhîd

İsti'aze ve besmele ile başlayan bu bölümde Allah'ın bazı sıfat ve isimleri ile Allah'ın birliği teyit edildikten sonra Allah'a karşı asi olmama, Allah'ın emirlerine uyma tavsiyesi ile bitmektedir.

2. Munacat

Her iki vasıta beyitlerini çıkarırsak dokuz beyitten oluşan bu bölümde nazım Allah'tan kendisi ve Müslümanlar için Allah'tan af ve bağışlanma talep etmektedir.

3. Çêbûna Nûra Hz. Pêxember

Allah'ın kendi nurundan Allah Resulü'nün nurunu yarattığı ve bu nurdan da diğer bütün eşyayı yarattığını bölümün başında ifade edilmektedir. Hazreti Âdem'in de bu nurdan yaratıldığı, bütün mahlukatlara Hazreti Âdem'e secde etme emrinin verildiği, Şeytan'ın bu emre uymadığı, Şeytan'ın Hazreti Âdem ile Havva'yı buğday yedirek kandırdığı, bu yüzden cennetten atıldıkları, bin sene tövbe ettikten sonra Allah Resulü'nün isminin hatırına bağışlandıkları dile getirilmiştir.

4. Teşrîfa Hz. Pêxember) Li Ser Rûyê Dunyayê

Allah Resulü'nün annesinin Amine, babasının Abdullah olduğu vurgulanmış, yirmi dört yaşında vefat eden Abdullah'ın üzüntüsünü yaşayan Amine'nin durumu tasvir edilmiştir. Hamileliğinin altıncı ayından sonra Cebraîl Aleyhisselam'ın, Hazreti Meryem'in, Hazreti Asiye'nin, İsa ve Musa Aleyhisselamın Amine'ye dünyaya getireceği çocuğun büyük bir peygamber olacağı müjdesini verdiklerini belirttikten sonra, dört beyitle merhaba faslı başlamaktadır. Allah Resulü'nün dedesi Abdulmuttalib'e doğum müjdesinin verilmesi, Musevi ve İsevi alimlerin Tevrat ve İncil'e bakarak Allah Resulü'nün dünyaya teşriflerini anladıkları, bazılarının onun peygamberliğini kabul ettiğini, bazılarının da kabul etmediğini bölüm sonunda belirtilmiştir.

5. Halê Piştî Hz. Pêxember

49 beyitten oluşan bu bölüm Mevlidin en uzun bölümüdür. Bu bölüm Amine'nin Allah Resulü'nün dünyaya yetim olarak gelişinin üzüntüsünü belirterek başlar. Bölüm, daha sonra dedesinin Allah Resulü'nün doğumuna sevinmesi ve isim vermesi, altı ay sonra sütanneye verilmesi, dört yıl sonra sütanneden geri alınması, Amine'nin vefat etmesi, Allah Resulüne önce dedesinin daha sonra amcasının sahip çıkması, Amcası ile ticaret için Şam'a giderken rahip Bahira ile karşılaşması ve Şam'a gitmeden dönmeleri ile devam etmektedir. Bölüm sonunda Hazreti Hatice ile olan evliliği ve Hazreti Fatima dışında bütün çocuklarının Allah Resulünden önce vefat ettikleri anlatılmıştır.

6. Wesfê Hz. Pêxember

Bölüm başında Allah Resulü'nün simasının güzelliği tasvir edilmiştir. Hazreti Âdem, Hazreti Nuh, Hazreti Yusuf, Hazreti Musa ve Hazreti İsa'nın Allah Resulü'nün nurundan istifade ettikleri ifade edilerek bölüm bitmektedir.

7. Xulqê Hz. Pêxember

Allah Resulü'nün ahlakının anlatıldığı bu bölümde Allah Resulü'nün Kur'an ahlakını taşıdığı, şefkatli, emin, güvenilir, kerem sahibi, cömert, hakperest, fakir fukara babası olduğu ve zahidane bir hayat yaşadığı belirtilmiştir.

¹⁰ Bateyî'nin mevlidinin bölüm ve beyit sayıları mevlidin el yazma nüshaları ve çeşitli basımlarında farklı gösterilmektedir. Mevlidin el yazma nüshaları ve basımları için N. İlhan'ın "Mevlûda Mela Huseynê Bateyî (Metn û Lêkolîn)" adlı Yüksek Lisans Tezi'ne bakılabilir (İlhan, 2013).

¹¹ Kürtçe mevlidlerde işlenen konular ve bölüm sayıları için H. Arslan'ın "Kürtçe Mevlidler" çalışmasına bakılabilir (Arslan, 2021).

8. Weqta Pêxemberiya Hz. Muhemmed

İlk vahyin gelişini ifade eden beyitle başlayan bu bölümde Hazreti Hatice ile ilk Müslüman olan sahabelerin isimlerinin zikredilmesi ile devam eder. Nazım, Ebu Leheb gibi müşriklerin Allah Resulü'nün peygamberliğini kabul etmediklerini belirterek bölümü sonlandırır.

9. Mu'cizyên Hz. Pêxember

Allah Resulü'nün doğumu esnasında meydana gelen mucizelerden Kabe'de bulunan putların yere serilişi, İran'da Sava gölünün kuruması, Kisra sarayının yıkılışı bu bölümün başında yer almaktadır. Rahip Bahira'nın Allah Resulü'nün başının üstünde sürekli bulunan buluttan O'nun peygamber olacağını anlaması, sahabelerin onun parmaklarından akan suyu içmeleri, gölgesinin olmaması, ayın ikiye yarılması gibi mucizeler ifade edildikten sonra en büyük mucizenin Kur'an olduğu özellikle vurgulanmıştır.

10. Mi'raca Hz. Pêxember

İsra ve Miraç gecesinde yaşananların çok kısa özetlendiği bu bölümün sonunda Allah'ın kul hakkı dışında bütün haklarını bağışladığı ve namazın bir hediye olarak ümmete verildiği ifade edilmiştir

11. Wefata Hz. Pêxember

Allah Resulü'nün vefatı, Allah Resulü'nün ailesi ile sahabelerin Allah Resulü'nün vefatından dolayı yaşadıkları üzüntü sade, anlaşılır ve akıcı bir dil ile ifade edilmiştir.

12. Umîdkirina Şefaetê Ji Hz. Pêxember

Allah Resulüne hitapla başlayan bu bölümde Allah Resulü'nün bazı manevi vasıfları zikredilerek İslam ümmeti için şefaet talep edilmektedir.

13. Nesihetkirina Bo Nefsê

Nazımın kendi nefsinin yanı sıra İslam âlemine tavsiyelerde bulunduğu bu bölümde nefis ve şeytanın iki büyük düşman olduğu, bu dünyada insanlara verilen mal ve evlatların birer imtihan olduğu belirtilmekte ve bütün Müslümanların Allah'ın belirttiği "Müminler kardeşirler" fermanına uyarak birlik olmalarını istenmektedir.

14. Dûa

Bu bölümde nazım Allah Resulü'nün ümmeti için Allah'tan af ve bağışlanma talep etmektedir.

2. 2. 3. Karşılaştırma

2. 2. 3. 1. Ortak Yönler

- 1) Her iki mevlidin bölüm sayıları eşittir. Her iki mevlid 14 bölümden oluşmaktadır.
- 2) Her iki mevlidin bölümlerinin sıralanışı – küçük bir fark dışında – aynı sırayı takip etmesi, yazarın aynı kurgu ile mevlidlerini kurguladığını göstermektedir.
- 3) Her iki mevlid aynı bölümlerden, konu başlıklarından oluşmaktadır. Bu da her iki mevlidin aynı konuları ele aldığını göstermektedir.
- 4) Bölümlerde geçen bazı isimler, tarihi hadiseler ve Allah Resulü'nün şahsı ve hayatı ile ilgili bilgiler her iki mevlidde ortak işlenmiştir.

2. 2. 3. 2. Farklı Yönler

- 1) Her iki mevlid aynı bölümlerden oluşmasına ve bölümlerde aynı ana temalar işlenmesine rağmen bölüm içerisinde konunun farklı noktalarına temas edilmiştir. Örneğin Allah Resulü'nün nurunun yaratılması bölümünde Mevlûda Nebî'de Hazreti Âdem'in buğday yemesi nedeni ile cennetten çıkartılması;

Şeytanê hesûd gendum da destê wan

Adem û Hewwa bi Îblîs xapîyan

“Kıskanç Şeytan verdi ellerine buğdayı, Âdem ile Havva kandılar İblise. ” (Koçin, Mevlûda Nebî, s. 5) Mevlid-i Nebi’de yer almamaktadır.

2) Bölümlerin başında konuya girişler konunun farklı noktaları ile başlamaktadır. Mevlidlerin altıncı bölümlerinde yer alan Allah Resulü’nün fiziki vasıfları işlenirken Mevlid-i Nebi’de Allah Resulünü anlatmanın zorluğundan bahisle konuya giriş yapılmakta;

Onu en zarîf tarîfle anlatsan eksik kalır

Bu yüzden şairleri bir endişe korku alır (Koçin, Yeni Bir Mevlid-i Nebi, s. 17)

Mevlûda Nebî’de ise Kur’an’ın Allah Resulünü övdüğü ile konuya giriş yapılmaktadır.

Qur’anê da goşye wesfê wî Celîl

Ji şewqa Wî xwe avêt agir Xelîl

“Celil olan Allah Kur’an’da onun vasıflarını belirtmiş, Allah Resulü’nün nurundan dolayı ateşe atıldı Halil. ” (Koçin, Mevlûda Nebî, s. 14)

3) Her iki mevlidin bütün bölümleri aynı şekilde benzer konularla bitmemektedir. Allah Resulü’nün dünyaya teşrihi bölümü Mevlid-i Nebi’de merhaba faslı ile biterken, Mevlûda Nebî de ise merhaba faslından sonra Hıristiyan ve Yahudi alimlerin Allah Resulü’nün risaletini kabul edip etmeme meselesi ile bitmiştir.

4) Bölüm başlarında ve bölüm içerisinde aynı noktalara temas etme zorunluluğu bulunan yerlerde farklı tasvir, kelime ve tamlamalar kullanılmıştır. Allah Resulü’nün doğumundan sonraki konuları işleyen beşinci bölümde Allah Resulü’nün 12 Nisan’da dünyaya geldiği her iki mevlidde bölümün ilk beytinde işlenmiş ancak farklı vurgular ile ifade edilmiştir. Mevlid-i Nebi’de;

On iki nisan gününde doğdu o “Hayrî’l-beşer”

Gökyüzü atlas giyindi dünya gülzara benzer (Koçin, Yeni Bir Mevlid-i Nebi, s. 13)

şeklinde ifade edilirken Mevlûda Nebî’de ise;

Duwazdê Nisanê da hîv wenda bû

Xelkê ‘alem hişyar nebû xew da bû

“On iki Nisan’da kayboldu ay, âlemdeki yaratılmışlar uyanmadılar, uyuyordular. ” (Koçin, Mevlûda Nebî, s. 13) şeklinde konuya giriş yapılmıştır.

Sonuç

İslam medeniyetini oluşturan milletlerin edebiyatlarında Allah Resulü’nün sevgisinin bir tezahürü olarak ortaya çıkan mevlidnâmeler önemli bir yer tutmaktadır. Ancak aynı yazar tarafından farklı iki dil ile yazılmış mevlidnâmelere rastlamak ender bir durumdur. Bu çalışmada Abdülhakim Koçin tarafından kaleme alınan Türkçe *Mevlid-i Nebi* ile Kürtçe *Mevlûda Nebî* adlı manzum Mevlidnâmeler karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Karşılaştırma her iki mevlidin şekil ve muhtevaları üzerine yapılmıştır.

Her iki mevlidin mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmış olmaları, 14 bölümden oluşmaları, konu başlıklarının aynı olması, rediften daha çok kafiyenin kullanılmış olması, hece ölçüsü ile yazılmaları şekil bakımından her iki mevlidin ortak özellikleridir. Her iki mevlidin beyit sayılarının farklı olması, *Mevlid-i Nebi*’de 13’üncü bölümünün müreddef kaside olması, vasıta beyitlerinin mütekerrir olmaması, 15’li hece ölçüsü ile yazılması, *Mevlûda Nebî*’de ise bölüm sonlarında ikişer ve mütekerrir vasıta beyitlerinin yer alması, 11’li hece ölçüsü ile yazılması her iki mevlidin şekil açısından farklı yanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mevlid-i Nebi’de nazımın kullandığı dilde Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalar bulunmaktadır. *Mevlûda Nebî*’de ise daha sade bir dil kullanılmış olup çok az da olsa bazı Türkçe kelimelere rastlanılmaktadır. *Mevlid-i Nebi*, *Mevlûda Nebî*’den daha fazla şiirsel ve edebi yazılmıştır. Bunda nazımın Eski Türk Edebiyatı alanında uzman olması, daha önce Türkçe şiir yazmış olması ve *Mevlûda Nebî*’nin ilk Kürtçe eseri olmasının payı vardır.

Nazım, her iki mevlidde Türkçe mevlidlerde genel olarak işlenen ortak konuları ele almıştır. Muhteva olarak aynı konuları işleyen her iki mevlidin bölümlerinde zorunlu olarak bulunması gereken hususlar dışında işlenen konular farklı boyutları ile ele alınmıştır. Aynı hususlar her iki mevlidde farklı şekilde ifade edilmiştir. Dolayısı ile her iki mevlidin birbirinin tercümesi olmayan özgün iki eser olarak değerlendirilerek edebiyat literatüründe yer almaları gerekmektedir.

Kaynakça

- Akkuş, M. (2016). Edebiyatımızda Mevlid Türü ve Mevlidler. E. M. Akkuş içinde, *Mevlid Külliyyatı II, Klasik Dönem* (s. 11-23). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı.
- Arslan, H. (2021). Kürtçe Mevlidler. F. İdiz, A. Timurtaş içinde, *Kürtçede İslami İlimler* (s. 1-56). Van: Peywend.
- Bateyî, M. H. (2015). *Mewluda Nebi*, Çeviri ve Analiz: M. Xalid Sadini. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Değirmençay, V. (2023). Nizâmî-i Gencevî'de Besmele, Hamdele ve Salvele. *A Journal of Iranology Studies*, 19, 27-39.
- Dihhudâ, A. E. (1377). *Lugatname-i Dihhudâ, Cilt: 14*. Tahran: Danişgah-i Tahran.
- Eminoğlu, N. (2015). "Medreseyên Kurdan Ji Destpêkê Heta Îro", *Anemon Muş Alparşan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 3 Sayı: 2, 197- 214.
- Eroğlu, S. (2010). Edebi Bir Tür Olarak Mevlitler - Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler-. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(18), 125-142.
- Ertekin, M. Z. (2015). Mevlûda Kurdî ya Yekem û Bandora Wê li Ser Mevlûdên Din. Editör: İbrahim Baz, *Uluslararası Beytüşşebab ve Molla Hüseyin Bateyî Sempozyumu Bildirileri* (s. 183-199). Şırnak: Şırnak Üniversitesi Yayınları.
- Ertekin, N. (2020). Nazım û Şa'ir Mela Zahid Zeherî (Başer): Jîyan, Berhem û Kesayetîya Wî ya Edebî. *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 105-136.
- Fesâyî, M. R. (1380). *Enva '-i Şi 'rê Farsî*. Şiraz: İntişarati Nuvid.
- İlhan, M. (2023). Cumhuriyet Döneminde Mevlid Yazma Geleneği, Editör: Hakan Yekbaş. *Türk Kültüründe Mevlit Geleneği Uluslararası Sempozyumu* (s. 521-528). Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- İlhan, Z. (2013). Mevlûda Mela Huseynê Bateyî (Metn û Lêkolîn). *Yüksek Lisans Tezi* (s. 1-178). Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, Kürt Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Kedkenî, M. R. (1389). *Musikî-i Şi 'r*. Tahran: Agah.
- Kemikli, B. (2016). Geleneğin İzinde: Tanzimat'tan Günümüze Mevlid Türü. E. B. Kemikli içinde, *Mevlid Külliyyatı III, Tanzimat'tan Günümüze* (s. 11-18). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı.
- Koçin, A. (2024). *Yeni Bir Mevlid-i Nebi*. Ankara: Yerel Baskı.
- Koçin, A. (Yok). *Mewlûda Nebî*. Basılmamış.
- Pala, İ. (2018). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pekolcay, N. (2012). Süleyman Çelebi Mevlidi Metni ve Menşei Meselesi. *Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi*, 6(6), 39-64.
- Varol, M. (2012). Zazalarda Mevlid ve Siyer Geleneği. II. *Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu (4-6 Mayıs 2012)* (s. 625-652). Bingöl: Bingöl Üniversitesi Yayınları.
- Yeniterzi, E. (2002). Türk Edebiyatında Na'tlara Dair. *Türkiyer*, (Ed.) H. C. Güzel, C. 11 (s. 762-767). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.